

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЛОДОРОЗСАДНИЦТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Д.Д.Малюта, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено стан розвитку плодорозсадництва Миколаївської області та запропоновано шляхи вирішення його організаційно-економічних проблем в сучасних умовах господарювання.

В статье освещено состояние развития плодопитомниководства Николаевской области и предложены пути решения его организационно-экономических проблем в современных условиях хозяйствования.

Постановка проблеми. Садівництво є традиційною галуззю сільського господарства України, що зумовлено сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами країни для вирощування плодових і ягідних культур.

Постійне зростання конкуренції змушувало зарубіжних товаровиробників плодової продукції удосконалювати технології виробництва плодової продукції. Вітчизняне ж її виробництво за відсутності конкурентного середовища не мало стимулу до запровадження інновацій в садівництві, що з переходом до ринкових відносин призвело до втрати не тільки зарубіжних, а й вітчизняних ринків збуту плодів і ягід. Ефективне функціонування садівництва залежить від технологічного та організаційного узгодження всіх елементів ланцюгу “плодорозсадництво — виробництво плодів — зберігання продукції — реалізація”, тобто потенціал галузі акумулюється в першу чергу в розвитку плодового розсадництва, значення якого значно зросло в останні роки внаслідок змін в технології садівництва, його переходу на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку.

Аналіз останніх досліджень і літератури. Плодове розсадництво продукує вихідний матеріал для закладання плодових та ягідних насаджень і визначає таким чином подальший розвиток садівництва.

Теоретичні і прикладні засади ефективного розвитку розсадництва розглянуто в наукових працях вчених економістів-аграрників: О.М. Шестопаля, О.Ю. Єрмакова, А.І. Шумейка, В.А. Рульєва та ін. Проте в їхніх дослідженнях стан розвитку і організаційно-економічні проблеми галузі на регіональному рівні в сучасних умовах господарювання вивчено недостатньо.

Метою статті є оцінка і виявлення тенденцій розвитку плодорозсадництва Миколаївської області в умовах ринкових трансформацій.

Викладення основного матеріалу. У процесі реформування аграрного сектора економіки і садівництва зокрема було порушено усталені зв'язки між виробниками плодівих саджанців і спеціалізованими садівницькими господарствами. Значною мірою це зумовлено зменшенням платоспроможного попиту на плоди та занепадом галузі на тлі гострої економічної кризи. Але поступовий підйом економіки України, підвищення рівня добробуту населення зумовлює й відродження такої галузі, як садівництво та його важливої складової — плодорозсадництва. Це в свою чергу потребує детального вивчення стану виробництва садивного матеріалу.

Аналізуючи дані таблиці 1, потрібно відзначити, що в досліджуваний період наполовину зменшилася кількість плодорозсадницьких господарств, але це вплинуло на показники виробництва саджанців лише на початку цих перетворень. У 2005 р. площа плодівих розсадників на Миколаївщині зросла до 27 га, а їх виробництво досягло найвищого показника за аналізований період (969,6 тис. штук).

Проте середній вік маточників підщеп розсадників області перевищує рекомендований строк їх експлуатації, що значно впливає на їх продуктивність, яка становить лише 43,0% від планової. Майже всі маточні насадження, як підщепні, так і маточно-живцеві, вражені вірусними захворюваннями.

Породно-сортівий склад маточно-живцевих садів не відповідає сучасним вимогам. За даними Української державної помологічно-ампелографічної інспекції [5], у 2002 році в Миколаївській області було вирощено 50,7% саджанців плодівих культур нерайонованих сортів.

**Динаміка виробництва плодкових саджанців
в розсадниках Миколаївської області**

Роки	Кількість господарств	Площа плодкових розсадників, га			Вихід саджанців з 1 га, тис.шт.			Валовий вихід саджанців всього, тис.шт.		
		всього	зерняткові	кісточкові	всього	зерняткові	кісточкові	всього	зерняткові	кісточкові
1999	4	27,6	18,0	9,6	22,5	22,9	21,9	621,5	411,5	210,0
2000	4	24,2	10,2	14,0	20,7	27,5	15,8	501,4	280,0	221,4
2001	4	21,5	12,1	9,4	26,6	31,0	20,9	571,0	374,7	196,3
2002	4	23,4	10,7	12,7	34,4	43,0	27,1	804,5	460,0	344,5
2003	2	18,8	12,3	6,5	30,5	32,4	26,7	572,5	398,7	173,8
2004	2	21,5	15,5	6,0	30,9	33,4	24,5	664,4	517,7	146,7
2005	2	27,0	19,0	8,0	35,9	36,8	33,9	969,6	698,6	271,0

Наші дослідження свідчать, що вирощування садивного матеріалу плодорозсадниками області відбувалося без врахування рекомендованого науковими установами їх породно-сортового складу. Внаслідок скрутного фінансового стану розсадницькі господарства ВАТ “Новоодеський” та радгосп “Явкинський” Миколаївської області не змогли провести оздоровлення маточників підщеп і маточно-живцевих садів безвірусним садивним матеріалом та оновити на цій основі породно-сортовий склад, і збанкрутували, не витримавши конкуренції на ринку продукції плодорозсадництва.

Для покращення ситуації в галузі та показників своєї виробничо-господарської діяльності розсадники ВАТ “Богданівський плодорозсадник” та ВАТ “Підгур’ївське” у 2001р. заклали маточно-живцевий сад безвірусним садивним матеріалом, придбаним в Бельгії, на площі 6,9 га, що надало їм можливість подальшого функціонування.

Перехід на вирощування безвірусних, здебільшого елітних саджанців та освоєння при цьому міжрегіонального ринку садивного матеріалу дало змогу плодорозсадникам Миколаївщини збільшити обсяг виробництва плодкових саджанців у 2005 році порівняно з 1999 р. на 348,1 тис. шт./га, або на 56,0%. Це відбулося переважно за рахунок збільшення виробництва саджанців яблуні.

Завдяки виробництву високоякісного садивного матеріалу з оновленою сортовою структурою частка нерайонованих сортів в 2005 р. знизилася до 26,0%.

Аналізуючи показники розвитку і економічної ефективності плодорозсадництва Миколаївської області (табл. 2), можна зробити висновок, що зростання цін на енергоресурси та засоби виробництва в період 2003-2005рр. призвело до збільшення собівартості вирощування плодових саджанців, які до того ж зростали більшими темпами, ніж ціни реалізації садивного матеріалу. Тобто, плодові саджанці в розсадниках області вирощуються за високозатратними технологіями, що ставить собівартість їх виробництва в пряму залежність від цін на енергоресурси. Внаслідок цього прибуток, отриманий плодорозсадниками Миколаївщини у 2005 році, був меншим в цілому по області на 390,8 тис. грн. порівняно з 2003 роком, або на 51%, також на 1 вирощений стандартний саджанець у 2005 році отримано 0,95 грн. збитку. Рівень рентабельності знизився з 57,9 % у 2003 році до 13,4% у 2005р. Аналогічну ситуацію спостерігаємо і в розрізі окремих плодорозсадницьких господарств.

Зниження попиту на саджанці у ВАТ “Богданівський плодорозсадник” не дало змоги у 2005 р. реалізувати всю вирощену продукцію. Як наслідок — було отримано збитків на суму 56 тис. грн.

У сучасних умовах, плодорозсадникам Миколаївщини можуть знизити собівартість виробленої продукції лише за умов впровадження високопродуктивних ресурсозберігаючих технологій вирощування садивного матеріалу.

Однак найголовнішою проблемою в галузі на сьогодні є відсутність стабільного ринку продукції плодорозсадництва, оскільки її виробники, внаслідок складного фінансового стану галузі садівництва, не мають довгострокових каналів її реалізації в регіоні.

Наші дослідження свідчать, що основними каналами збуту саджанців розсадниками області у 2005р. були спеціалізовані садівницькі господарства Миколаївської області та господарства інших регіонів України, питома вага яких сягала 17,2 і 75,4% відповідно (табл. 3).

Таблиця 2

Розвиток і економічна ефективність плодородсадництва Миколаївської області

Показники	БАТ "Богданівський плодородсадник"			БАТ "Підгур'ївське"			Разом по області		
	2003р.	2004р.	2005р.	2003р.	2004р.	2005р.	2003р.	2004р.	2005р.
Кількість реалізованих саджанців, тис. шт.	453,9	457,7	446,3	191,0	158,0	345,0	644,9	615,7	791,3
Виручка від реалізації, тис. грн.	1343,6	1552,4	1787,6	816,1	811,1	1613,0	2159,7	2363,5	3400,6
Реалізаційна ціна 1 саджанця, грн.	2,96	3,39	4,01	4,27	5,13	4,67	3,35	3,84	4,30
Собівартість вирощених плодкових саджанців, тис. грн.	909,7	977,9	1843,6	458,3	654,2	1156,1	1368,0	1632,1	2999,7
Собівартість 1 саджанця, грн.	2,31	2,51	3,00	2,60	2,39	3,44	2,39	2,46	3,30
Прибуток (+), або збиток (-), тис. грн.	433,9	574,5	-56,0	357,8	156,9	456,9	791,7	731,4	400,9
Прибуток (+), або збиток (-), на 1 саджанець, грн.	1,10	1,48	-0,09	2,03	0,57	1,36	1,39	1,10	0,44
Рівень рентабельності %	47,7	58,7	-3,0	78,1	24,0	39,5	57,9	44,8	13,4

Найбільш реалізованою продукцією (як і виробництво) є зерняткові саджанці (82,2 %). В реалізації садивного матеріалу сільськогосподарським підприємствам інших областей переважають Вінницька (саджанці зерняткові — 27,8 %, кісточкових — 3,0 %) та Херсонська область (зерняткові — 11,6 %, кісточкові — 4,8 %).

Аналізуючи канали реалізації в розрізі господарств, можна констатувати, що найбільшими споживачами саджанців БАТ "Богданівський плодородсадник" і БАТ "Підгур'ївське" є господарства Вінницької області (24,3 % та 39,2 % відповідно). Незначна питома вага припадає на канал реалізації саджанців населенню (безпосередньо в самому господарстві), яке купує переважно кісточкові культури, та на місцевих ринках (виїзна торгівля). Близьке територіальне розміщення до обласного центру БАТ "Богданівський плодородсадник" зумовлює скуповування частини виробленої ним продукції населенням і приватними підприємцями (10,8 %) з метою перепродажу її на ринках м.Миколаєва.

Таблиця 3

**Канали реалізації плодівих саджанців розсадниками
Миколаївської області у 2005р.**

Канали реалізації	ВАТ "Богданівський"		ВАТ "Підгур'ївське"		Разом по області	
	тис. шт.	%	тис. шт.	%	тис. шт.	%
Реалізовано плодівих саджанців - всього	446,3	100,0	345,0	100,0	791,3	100,0
Зерняткові - всього	361,7	81,0	289,0	83,8	650,7	82,2
в тому числі за каналами реалізації:						
сільськогосподарським підприємствам області	46,7	10,4	52,7	15,3	99,4	12,6
населенню	21,4	4,8	1,9	0,6	23,3	2,9
на ринку (виїзна торгівля)	2,3	0,5	-	-	2,3	0,3
сільськогосподарським підприємствам інших областей - всього	291,3	65,3	234,4	67,9	525,7	66,4
з них:						
Кіровоградська	-	-	2,3	0,7	2,3	0,3
Одеська	-	-	9,4	2,7	9,4	1,2
Херсонська	54,2	12,2	37,5	10,9	91,7	11,6
Запорізька	11,5	2,6	-	-	11,5	1,4
Донецька	14,8	3,3	-	-	14,8	1,9
Вінницька	108,0	24,2	112,5	32,6	220,5	27,8
Київська	31,8	7,1	72,7	21,0	104,5	13,2
Чернівецька	59,0	13,2	-	-	59,0	7,5
Хмельницька	12,0	2,7	-	-	12,0	1,5
Кісточкові - всього	84,6	19,0	56,0	16,2	140,6	17,8
в тому числі за каналами реалізації:						
сільськогосподарським підприємствам області	15,8	3,5	20,7	6,0	36,5	4,6
населенню	27,0	6,0	3,1	0,9	30,1	3,8
на ринку (виїзна торгівля)	2,9	0,6	-	-	2,9	0,4
сільськогосподарським підприємствам інших областей - всього	38,9	8,7	32,2	9,3	71,1	9,0
з них:						
Кіровоградська	-	-	0,1	0,0	0,1	0,0
Херсонська	28,4	6,3	9,3	2,7	37,7	4,8
Донецька	2,1	0,5	-	-	2,1	0,2
Вінницька	0,4	0,1	22,6	6,6	23,0	3,0
Київська	-	-	0,2	0,0	0,2	0,0
Чернівецька	2,0	0,5	-	-	2,0	0,2
Запорізька	6,0	1,3	-	-	6,0	0,8

Висновки. Стан садівництва і плодородсадництва Миколаївщини потребує переходу на інноваційно-інвестиційний шлях їх розвитку.

В плодородсадниках при закладанні маточно-живцевих садів потрібно використовувати елітний, оздоровлений, чистосортний садивний матеріал районованих і перспективних сортів вітчизняної і зарубіжної селекції. Зростання цін на енергоресурси та інші засоби виробництва спонукає плодородсадники Миколаївської області до впровадження високопродуктивних ресурсозберігаючих технологій вирощування садивного матеріалу, які мають базуватися на системах краплинного зрошення, використанні науково-обґрунтованих систем машин, удобрення тощо. До формування попиту на садивний матеріал плододових культур доцільно залучати господарства інших регіонів України, що дозволить значно розширити ринок цієї продукції і на цій основі підвищити ефективність галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башнянин Г.І., Копич І.М., Слюсарчик М.П. Ринкові економічні системи: проблеми становлення функціональної структуризації і типологізації. – Львів: ЛКА, 2001 – 212с.
2. Ермаков А.Е. Развитие и эффективность садоводческих предприятий разных форм хозяйствования. – К.: Віпол, 1997. – 292с.
3. Рудьєв В.А. Проблеми відродження плодородсадництва в Україні // Вісн. ХДАУ/ Сер. "Економіка АПК і природокористування". – 2001. – №9. – С.212-214.
4. Шестопаль О.М. До стратегії відродження та подальшого розвитку вітчизняного садівництва // Сад і виноград і вино України. – 2001. – № 5 – 7. – С. 14.
5. Звіт Української державної помологічно-ампелографічної інспекції про проведену роботу за 2002-2005рр.